

УДК 316.776.2

DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2019.175932>

Парфенюк Ігор Миколайович,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент, доцент кафедри зв'язків з громадськістю і журналістики
Київського національного університету культури і мистецтв
parfeniuk10@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6203-2356

УКРАЇНОМОВНИЙ ПРОСТІР ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ СКЛАДНИК В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ДЕРЖАВИ ВІД ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН

Мета роботи. У статті аналізується україномовний простір як стратегічний складник в системі захисту держави від інформаційних війн. Досліджується роль мови в системі інформаційного захисту України в контексті інформаційної та гібридної агресії РФ, розглядається необхідність і своєчасність прийняття закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Методологія дослідження полягає в застосуванні таких загальнонаукових методів, як: синтез, аналіз, порівняння, які дали змогу дослідити важливість української мови в системі захисту держави від інформаційних війн. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що в статті узагальнено знання про інформаційну безпеку держави під час інформаційних війн, висвітлено роль української мови як елементу стратегічного захисту інформаційно-культурного простору, обґрунтовано важливість прийняття нового мовного закону. **Висновки.** Встановлено, що у стратегічній перспективі для захисту від інформаційної агресії має бути забезпечене домінуюче функціонування національної державної мови. Найбільш уразливою перед інформаційною агресією держава Україна саме в тій частині своїх територій, де панує російська мова і є тяжіння до російських цінностей та політичних міфологем. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» є важливим в системі українського законодавства і в стратегічній перспективі слугуватиме захисту від постійно наростаючої інформаційної агресії Російської Федерації.

Ключові слова: українська мова, інформаційна війна, інформаційний захист

Парфенюк Игорь Николаевич,
кандидат наук по социальным коммуникациям,
доцент, доцент кафедры связей с общественностью и журналистики
Киевского национального университета культуры и искусств

УКРАИНОЯЗЫЧНОЕ ПРОСТРАНСТВО КАК СТРАТЕГИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ В СИСТЕМЕ ЗАЩИТЫ ГОСУДАРСТВА ОТ ИНФОРМАЦИОННЫХ ВОЙН

Цель работы. В статье анализируется украиноязычное пространство как стратегическая составляющая в системе защиты государства от информационных войн. Исследуется роль языка в системе информационной защиты Украины в контексте информационной и гибридной агрессии РФ, рассматривается необходимость и своевременность принятия закона «Об обеспечении функционирования украинского языка как государственного». **Методология исследования** заключается в применении таких общенаучных методов, как: синтез, анализ, сравнение, которые позволили исследовать важность украинского языка в системе защиты государства от информационных войн.

Научная новизна работы заключается в том, что в статье обобщены знания об информационной безопасности государства во время информационных войн, освещена роль украинского языка как элемента стратегической защиты информационно-культурного пространства, обоснована важность принятия нового языкового закона. **Выводы.** Установлено, что в стратегической перспективе для защиты от информационной агрессии должно быть обеспечено доминирующее функционирование национального государственного языка. Наиболее уязвимой перед информационной агрессией государство Украина именно в той части своих территорий, где господствует русский язык и есть тяготение к российским ценностям и политическим мифологемам. Закон Украины «Об обеспечении функционирования украинского языка как государственного» является важным в системе украинского законодательства и в стратегической перспективе станет защитой от постоянно нарастающей информационной агрессии Российской Федерации.

Ключевые слова: украинский язык, информационная война, информационная защита.

Parfeniuk Igor,
Ph.D. in Social Communications, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Public Relations and Journalism,
Kyiv National University of Culture and Arts

UKRAINIAN-SPEAKING SPACE AS A STRATEGIC COMPONENT IN THE SYSTEM OF STATE PROTECTION FROM INFORMATION WARS

Purpose of the article The Ukrainian-speaking space as a strategic component in the system of defense of the state from information wars is analyzed in the article. The role of language in the system of information protection of Ukraine in the context of information and hybrid aggression of the Russian Federation and the necessity and timeliness of the adoption of the Law «On ensuring the functioning of the Ukrainian language as a state» are considered. **The methodology** of the research is to apply such general scientific methods as synthesis, analysis, comparison, which made it possible to investigate the importance of the Ukrainian language in the system of protection of the state from information wars. **The scientific novelty** of the research is that the article generalizes knowledge about state information security during information wars, highlights the role of the Ukrainian language as an element of strategic protection of the informational and cultural space, and the importance of adopting a new language law is substantiated. **Conclusions.** It has been established that in the strategic perspective, for the protection of information aggression, the dominant functioning of the national state language should be ensured. The most vulnerable to information aggression, the state of Ukraine is precisely in that part of its territory, where the Russian language dominates and is a tendency toward Russian values and political myths. The Law of Ukraine «On ensuring the functioning of the Ukrainian language as a state» is important in the system of Ukrainian legislation and in the strategic perspective will serve to protect against the ever-increasing information aggression of the Russian Federation.

Key words: Ukrainian language, information war, information protection.

Актуальність проблеми. Протягом століть з різною інтенсивністю в різний період український народ поставав об'єктом інформаційних впливів, метою яких було знищення національної, культурної ідентичності для побудови чужих держав та імперій, які намагалися інтегрувати населення захоплених територій в єдиний культурно-мовний простір. Всі роки боротьби проти української державності супроводжувалися інформаційною агресією тактичного і стратегічного характеру, що включала і боротьбу проти української мови.

Як наслідок, після здобуття незалежності, ми маємо неукраїномовні регіони, які найбільш вразливі перед інформаційною агресією проти нашої держави країнами, носіями мов яких є громадяни України. Відчутним цей вплив та його наслідки стали під час гібридної агресії Росії в Криму і на Донбасі. Представники влади і громадянського суспільства, науковці і силовики працюють над пропозиціями і виробляють механізми системи захисту держави від інформаційної агресії, з огляду на що, дана стаття є актуальною.

Мета статті – проаналізувати україномовний простір як стратегічний складник в системі захисту держави від інформаційних війн, дослідити роль мови в системі інформаційного захисту України в контексті інформаційної та гібридної агресії РФ, розглянути необхідність і своєчасність прийняття закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Стан вивчення проблеми. Проблеми інформаційних війн та захисту від інформаційних війн порушувалися в працях Е. Тофлера, М. Лібікі, О. Литвиненка, Б. Кормича, Г. Почепцова, А. Марущака, В. Петрика та багатьох інших. Питання розвитку і функціонування українського мовного простору розглядали: І. Огів публічних закладах. Комп'ютерні програми повинні мати інтерфейс державною мовою та/або англійською мовою або мовами Євросоюзу. Також українська мова повинна застосовуватися у театральних виставах, при дубляжі кінофільмів, на телебаченні, в Інтернеті та друкованих ЗМІ. Крім того, держава гарантує право на отримання освіти державною мовою.

Огів публічних закладах. Комп'ютерні програми повинні мати інтерфейс державною мовою та/або англійською мовою або мовами Євросоюзу. Також українська мова повинна застосовуватися у театральних виставах, при дубляжі кінофільмів, на телебаченні, в Інтернеті та друкованих ЗМІ. Крім того, держава гарантує право на отримання освіти державною мовою.

Навколо зазначеного закону точаться дискусії як в середовищі політиків, громадськості, так і науковців. Одна із сторін вказує

Крім того, ця тема знайшла відображення в ряді нормативно-правових документів. Так, задля захисту національного інформаційного простору, створення ефективної системи забезпечення інформаційної безпеки 14 січня 2015 року Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову, згідно з якою створено Міністерство інформаційної політики України, основними завданнями якого є протидія інформаційній агресії з боку РФ; розробка продуктивної стратегії інформаційної політики держави та Концепції інформаційної безпеки України; узгодженість і координація функціонування органів державної влади в інформаційній сфері.

З метою протидії впливам інформаційних війн, для нейтралізації та упередження загроз в інформаційному просторі України, Рада національної безпеки і оборони України ухвалила рішення «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України» [10].

Крім вищезазначеного документа, основні напрями державної політики з питань національної безпеки в інформаційній сфері визначені у Законах України «Про основи національної безпеки України», «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», у «Доктрині національної безпеки» та в інших нормативно-правових документах.

25 квітня 2019 року Верховною Радою України було прийнято закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Згідно документа, українська мова має використовуватися у публічному просторі, державному та комунальних секторах, у сфері обслуговування, у підписах та маркуванні товарів і послуг, у тому числі під час надання медичної допомоги, обслуговування у транспорті

Навколо зазначеного закону точаться дискусії як в середовищі політиків, громадськості, так і науковців. Одна із сторін вказує

на історичне значення документа і важливість його впровадження, інша – наполягає на тому, що він посягає на свободи громадян, порушує права національних меншин, що негативно позначається на єдності суспільства і послаблює захист від інформаційної агресії.

Виклад основного матеріалу. Під поняттям інформаційної безпеки України будемо розуміти стан захищеності її національних інтересів в інформаційній сфері, що визначаються збалансованістю інтересів особистості, суспільства і держави. Кожна з цих складових має свої особливості, які стосуються таких сфер [3, 18]:

1) особистості – втілення конституційних прав особи й громадянина на доступ до інформації, на її використання, фізичного, духовного й інтелектуального розвитку, а також захист інформації, що забезпечує особисту безпеку;

2) суспільства – реалізація інтересів особистості в цій сфері, зміцнення демократії, створення правової соціальної держави, досягнення і підтримка суспільної злагоди, духовне відновлення України;

3) держави – створення умов для гармонійного розвитку інформаційної інфраструктури України, реалізації конституційних прав і свобод людини й громадянина у сфері одержання інформації й користування нею з метою забезпечення непорушності конституційного ладу, суверенітету і територіальної цілісності України, політичної, економічної і соціальної стабільності, забезпечення законності і правопорядку, розвиток рівноправного міжнародного співробітництва.

До міжнародних критеріїв інформаційної безпеки гуманітарного виміру, зокрема, належить [7, 44-45]:

– захист власної інформації та інформаційних систем;

– протидія негативному впливу на людську свідомість за допомогою ЗМК;

– захист інформаційних ресурсів і знань людей про себе і навколишній світ;

– протидія пропагандистським та психологічним кампаніям, підривним акціям у галузі культури і політики.

Найбільша інформаційна загроза національній безпеці – це загроза впливу на інфор-

маційну інфраструктуру країни, інформаційні ресурси, на суспільство, свідомість, підсвідомість особистості, з метою нав'язати державі бажану для іншої сторони систему цінностей, поглядів, інтересів і рішень у життєво важливих сферах суспільної й державної діяльності, керувати їхньою поведінкою і розвитком у потрібному для іншої сторони напрямку [1, 69].

Таким чином, культурні цінності, світогляд, мова в системі національної безпеки є інструментами і одночасно об'єктами інформаційного впливу. Особливо актуальним є питання мови в розрізі стратегічних інформаційних війн, коли вплив здійснюється на культурно-мовну сферу з метою зміни ідентичності людей. Тому інформаційні агресори можуть навмисно провокувати боротьбу мов і культур, надаючи найбільше переваг одній з них, іншу ж прагнуть адаптувати для реалізації тих чи інших цілей або ж використати.

Так, інформаційна війна часто має на меті культурну експансію, яка також полегшує застосування інформаційно-психологічної зброї і, що найголовніше, дає можливість більш точно прогнозувати результати такого застосування.

Аналіз статистичних матеріалів переписів 1989 та 2001 рр. на території України свідчить про суттєві територіальні відмінності в динаміці чисельності україномовного населення. На Донбасі і в Криму, як і в Харківській та Запорізькій областях, скорочення чисельності україномовного населення наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть зумовлено інерційним впливом етномовних процесів радянських часів, визначальною ознакою яких стала мовна асиміляція українців [11, 12].

Унаслідок спільної історії з Росією, Україна отримала русифікований культурний простір і значну частину громадян, орієнтованих на російську культуру та ідентичність. Владна еліта вже незалежної України приділяла недостатньо зусиль для вирішення культурно-мовних питань, навпаки використовувала культурно-мовний розрив у суспільстві для отримання преференцій під час виборів, що послаблювало захист держави від російської інформаційної агресії.

У незалежній Україні не була сформована послідовна мовна політика, не створена спе-

ціальна урядова інституція, яка б опікувалася мовним питанням, а на загальноукраїнському рівні окремими політичними силами триває накидання ідеї позбавлення української мови статусу єдиної державної, що може призвести до знищення спільної мовної ідентичності української політичної нації, яка зараз народжується в гострих міжполітичних і міжрегіональних дискусіях [6, 7].

Подібні загравання з електоратом можуть призвести до неочікуваних наслідків, адже події, що відбулися на Донбасі є результатом поширення і підтримки низки міфів про «русский мир», «єдиний з Росією народ», «вигадану українську мову для роз'єднання слов'ян» тощо, які підтримувалися зокрема й українськими політиками.

На думку Г. Почепцова, Україна зіткнулася з війною, яку непросто класифікувати як стандартний варіант війни. Вчений характеризує наслідки цього: «...зрозумілою стала реальна відсутність адекватної системи захисту інформаційного (новини) та віртуального (література, культура, ідеологія) просторів країни... Відсутність такої системи захисту робить український інформаційний простір частиною російського...» [9, 214].

Україна стала об'єктом інформаційно-психологічних впливів, операцій, війн та її інформаційна безпека опинилась під загрозою. Можна констатувати, що:

1) український інформаційний простір є незахищеним від зовнішніх негативних інформаційних впливів і стає об'єктом інформаційної експансії;

2) у світовому медіапросторі малоприсутній український національний інформаційний продукт, що поширював би об'єктивну, неупереджену та актуальну інформацію про події в Україні;

3) діяльність вітчизняних ЗМІ позбавлена стратегічного планування; інформаційно-комунікативна політика України у сфері національної безпеки потребує невідкладного перегляду і вдосконалення [4, 29].

В. Гусаров зазначає, що цільовою аудиторією Кремля зараз є населення РФ, російськомовна діаспора за кордоном, населення України, зокрема в окупованих районах Донбасу, громадяни західних країн, а також країн

БРИКС та Митного союзу, близькі Росії за політичними поглядами [2]. Разом з тим, В. Телем вказує, що свідоме нагнітання російськими ЗМІ антиукраїнської істерії під час Євромайдану призвело до втрати Криму через те, що там не знайшлося критичної маси осіб, які чинили б опір «ввічливій окупації», натомість зросла кількість тих, хто схвалював анексію [14, 38].

Так, можна провести паралелі між підтримкою частиною українського населення окупаційних дій РФ і його мовою спілкування. Саме тому Росія так агресивно відстоює позиції російської мови на пострадянському просторі, адже російськомовність і тяжіння до російської культури робить вразливими країни, що прагнуть бути незалежними від РФ та йти своїм шляхом. Тому підтримка української мови і є важливим складником інформаційної оборони держави.

Завдання інформаційної оборони [12, 7]:

- підготовка цільової аудиторії до критичного сприйняття інформації супротивника;
- вивчення слабких місць супротивника в інформаційній та віртуальній сферах з метою використання їх у своїх інтересах;
- інформаційний вплив на населення країни-агресора для можливого тиску громадських інституцій на керівництво держави;
- розвиток вітчизняної системи міжнародного інформаційного мовлення;
- створення якісних інформаційних та віртуальних продуктів, які б були носіями українських ідей;
- патріотичне виховання молоді у системі освіти.

Кожна держава, що є частиною світового інформаційного простору, для захисту від інформаційної агресії, має виробити комплекс заходів для власного сталого інформаційного розвитку з урахуванням чинників інформаційної безпеки, зокрема цілеспрямованої мовної політики.

Як зазначає В. Стрельцов, необхідно зважати на концепт, що спільна мова є обов'язковою умовою існування спільної ідентичності. Наочним прикладом впливовості мовного простору на соціокультурні інтеграційні процеси є пострадянські країни, які розвивалися на основі російської мови, яка

виконувала і виконує функцію *lingua franca* для спільноти. І навіть після розпаду СРСР інтеграційні тенденції серед країн соцтабору лише набувають нової якості [13, 246].

Науковець вказує на необхідності запровадження єдиної спільної мови спілкування в ЄС, що слугуватиме активній інтеграції країн, що входять в його склад. Ми такий підхід не поділяємо, але погоджуємося з тим, що спільна мова дозволяє інтегрувати все населення в єдину спільноту, що наразі є необхідним для української держави.

Очевидно, що консолідуючу роль нації, державності, основу безпеки відіграє французька мова у Франції, німецька у Німеччині, польська – у Польщі, а українська має відіграти в Україні [5, 44].

Саме сьогодні в рамках захисту від інформаційної агресії важливо звернутися до Огієнкових «Десяти мовних заповідей свідомого громадянина» [8, 12]:

1) Мова – то серце народу: гине мова – гине народ.

2) Хто цурається рідної мови, той у саме серце ранив свій народ.

3) Літературна мова – головний рушій розвитку духовної культури народу, то найміцніша основа її.

4) Послугування лише суржилом шкодить культурному об'єднанню нації.

5) Народ, що не створив собі соборної літературної мови, не може зватися свідомою нацією.

6) Для одного народу мусить бути тільки одна літературна (державна) мова й вимова, тільки один правопис.

7) Головний рідномовний обов'язок кожного свідомого громадянина – працювати над удосконаленням своєї літературної мови.

8) Стан літературної мови – то ступінь культурного розвитку народу.

9) Як про духовну зрілість окремої особи, так і про зрілість цілого народу судять найперше з культури його літературної мови.

10) Кожен свідомий громадянин мусить практично знати свою соборну літературну мову й вимову та свій соборний правопис, а також знати й виконувати рідномовні обов'язки свого народу.

Висновки.

1. Як показує практика, мова займає провідне місце в системі захисту держави від інформаційної агресії. Викорінення української мови Росією в різні історичні періоди, позначилося на ідентичності українців; і в тих регіонах, де цей вплив був тривалішим, маємо населення більш схильне до впливів РФ, в системі захисту якої є не лише відстоювання інтересів російської мови на своїй території, а й в інших державах. Тому в стратегічній перспективі для захисту від інформаційної агресії має бути забезпечене домінуюче функціонування національної державної мови.

2. Найбільш уразливою перед інформаційною агресією держава Україна саме в тій частині своїх територій, де панує російська мова і є тяжіння до російських цінностей та політичних міфологем. Сепаратистські течії і устремління зруйнувати Україну не приживаються на територіях, де панує українська мова.

3. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» є важливим в системі українського законодавства і в стратегічній перспективі слугуватиме захисту від постійно наростаючої інформаційної агресії Російської Федерації. Закиди «проросійських» українських політиків та експертів про несвоєчасність закону, пригнічення прав національних меншин тощо розколюють суспільство, шкодять інформаційній обороноздатності України.

Список використаної літератури

1. Боднар І. Р. Інформаційна безпека як основа національної безпеки. *Mechanism of Economic Regulation*. 2014. № 1. С. 68-75.
2. Гусаров В. Кремль розпочав нову інформаційну операцію проти України. URL: https://ms.detector.media/ethics/manipulation/kreml_rozpochav_novu_informatsiynu_operatsiyu_proti_ukraini_ekspert/ (дата звернення: 27.05.2019).
3. Додонов О. Г., Горбачик О. С., Кузнецова М. Г. Державна інформаційна політика і становлення інформаційного суспільства в Україні. *Стратегічна панорама*. 2002. № 1. С. 6–14.

4. Ільницька У. Інформаційна безпека України: сучасні виклики, загрози та механізми протидії негативним інформаційно-психологічним впливам. *Humanitarian vision*. 2016. Vol. 2, Num. 1. С. 27-32.
5. Карлова В. Місце та роль гуманітарного простору держави у формуванні національної самосвідомості. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2011. Вип. 1. С. 40-47.
6. Лизанчук В. Мова – основа безпеки української нації. *Дзеркало тижня*. 2010. 24 верес. № 34 (814) 18. С. 7.
7. Нестеряк Ю. В. Міжнародні критерії інформаційної безпеки держави: теоретико-методологічний аналіз. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. № 3. С. 40-45.
8. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки. Львів : Фенікс, 1995. 46с.
9. Почепцов Г. Інформаційні війни як інструмент міждержавних політик. Інформаційна складова державної політики та управління : монографія. Київ : К.І.С., 2015. 320 с.
10. Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України : Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 р. URL: <http://www.zakon5.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-14> (дата звернення: 27.05.2019).
11. Скляр В. Зміни чисельності україномовного населення в Україні наприкінці ХХ–на початку ХХІ століття. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21CNR=20&Z21ID= (дата звернення: 27.05.2019).
12. Соловйов С. Г. Теоретичні засади інформаційної оборони. *Державне будівництво*. 2015. № 1. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2015_1_8 (дата звернення: 27.05.2019).
13. Стрельцов В. Ю. Формування європейського мовного простору як передумова розвитку європейського врядування. *Актуальні проблеми державного управління*. 2010. № 2. С. 246-253.
14. Телелім В. М. Теорія військового мистецтва. *Наука і оборона*. 2014. № 3. С. 38.

References

1. Bodnar I.R. (2014). Information security as the basis of national security. *Mechanism of Economic Regulation*, 1, 68-75 [in Ukrainian].
2. Gusarov V. (n.d.). The Kremlin launched a new informational operation against Ukraine. Retrieved from: <http://www.osvita.mediasapiens.ua/material/34281> [in Ukrainian].
3. Dodonov O. G. (2002). State information policy and the formation of an information society in Ukraine. *Strategichna panorama*, 1, 6-14 [in Ukrainian].
4. Initskaya U. (2016). Information security of Ukraine: modern challenges, threats and mechanisms of counteraction to negative informational and psychological influences. *Humanitarian vision*, Vol. 2, Num. 1, 27-32 [in Ukrainian].
5. Karlova V. (2011). The place and role of the humanitarian space of the state in the formation of national consciousness, *Visnyk Nacionalnoyi akademiyi derzhavnogo upravlinnya pry Prezydentovi Ukrayiny*, Vol. 1, 40-47 [in Ukrainian].
6. Lizanchuk V. (2010). Language – the basis of the security of the Ukrainian nation. *Dzerkalo Tyzhnya*, September 24, 34 (814) 18, 7 [in Ukrainian].
7. Nesteryak Yu. V. (2013). International Criteria for State Information Security: Theoretical and Methodological Analysis. *Visnyk Nacionalnoyi akademiyi derzhavnogho upravlinnja pry Prezydentovi Ukrayiny*, 3, 40-45 [in Ukrainian].
8. Ogienko I. (1995). The science of native-language duties. Lviv: Phoenix [in Ukrainian].
9. Pocheptsov G. (2015). Information Wars as an Instrument of Interstate Policies. *Information Component of State Policy and Administration*. Monograph. Kyiv: K.I.S [in Ukrainian].
10. On measures to improve the formation and implementation of state policy in the field of information security of Ukraine. Decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated April 28, 2014 Retrieved from: <http://www.zakon5.rada.gov.ua/law/show/n0004525-14> [in Ukrainian].
11. Skljар B. Changes in the number of Ukrainian-speaking population in Ukraine at the end of the 20th and the beginning of the 21st century. Retrieved from: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21CNR=20&Z21ID= [in Ukrainian].
12. Solovyov S. G. (2015). Theoretical Foundations of Information Defense. *Derzhavne budivnyctvo*, 1. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2015_1_8 [in Ukrainian].
13. Streltsov V. Yu. (2010). Formation of the European linguistic space as a prerequisite for the development of European governance. *Aktualjni problemy derzhavnogho upravlinnja*, 2, 246-253 [in Ukrainian].
14. Telelym V. M. (2014). Theory of Military Art. *Nauka i obrona*, 3, 38 [in Ukrainian].